

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det intersubjektiva idrottsrummet

– en studie om sociala interaktionsmönster i ämnet idrott och hälsa-

Fredrik Jonsson

LAU 395
Handledare: Konstantin Kougiomtzis
Examinator: Marianne Pipping Ekström
Rapport nr: HT11-2940-09

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: Det intersubjektiva idrottsrummet

Författare: Fredrik Jonsson

Termin och år: HT 2011

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Konstantin Kougiomtzis

Examinator: Marianne Pipping Ekström

Rapportnummer: HT11-2940-09

Nyckelord: inkludering, exkludering, idrott, idrottshallar, perspektivtagande, redskap, kommunikationsgemenskaper.

Sammanfattning

Den här undersökningen gjordes för att ta reda på hur idrottslokalen och dess utformning påverkar det sociokulturella klimatet som skapas under lektioner i ämnet idrott och hälsa. Jag har under min utbildning till idrottslärare besökt ett antal idrottshallar och upplevt en känsla av att de påverkar elevernas sätt att interagera med varandra. Dels storleken på lokalerna men även lärarnas sätt att bemöta eleverna och det undervisningsmaterial lärarna har tillgång till. Jag har observerat idrottslektioner vid ett antal skolor med idrottshallar som skiljer sig både i utformning och i ålder och sett lärare med skilda sätt att bedriva undervisning på. Resultaten i min undersökning visade på betydelsen av rummets storlek och dess utformning för elevernas möjlighet att interagera med varandra, men även lärarnas sätt att undervisa på visade sig ha betydelse för de interaktionsmönster som skapades i rummet.

Summary:

This study was done to find out how sports hall and its design affect the socio-cultural climate created during lessons in physical education and health. I have during my training for PE teachers visited a number of gymnasiums and experienced a sense that they affect students' manner of interacting with each other. The size of the premises but also the teachers' way of meeting the students and the teaching materials teachers have access to. I have observed PE lessons at a number of schools with sports halls that are different both in design and in age and have seen teachers with different ways to teach. The results of my study reveal the importance of the size of the room and its design for the students to interact with each other, but also teachers' ways of teaching on turned out to have significance for the interaction patterns that were created in the room.

Förord

Jag har genom den här uppsatsen fått chansen att fördjupa mig i kunskapen kring intersubjektivitet. Ett ord som dök upp på en begreppstenta jag hade vid Göteborgs Universitet förra våren och som därefter vägrat släppa taget om mig. Ju mer jag läst om begreppet desto intressantare har det blivit, det verkar näst intill outtömligt. När jag väl börjar arbeta som idrottslärare vet jag att jag alltid kommer ha det intersubjektiva tänkandet medpackat i min ryggsäck.

Jag vill skänka ett stort tack till min handledare Konstantin Kougiomtzi som har stöttat och hjälpt mig att genomföra den här uppsatsen. Han har hjälpt mig genom processen. Vissa dagar har han bromsat och lugnat mig i min iver att bli klar, andra dagar har han stöttat och inspirerat mig när jag känt mig som tröttast. Tack!

Jag måste även tacka min familj, fru och mina två barn, som stått ut med en pappa som ständigt gått runt och varit irriterad, pratat om konstiga termer och sovit vid familjens enda dator. Utan ert tålamod hade det inte blivit någon uppsats.

Dessutom skickar jag ett stort tack till den personal som arbetar vid Campusbiblioteket i Varberg som alltid ställt upp till 100 % och hjälpt till att hitta böcker och tidskrifter i mängder.

Tack till de skolor med de fantastiska idrottslärare som gjort det möjligt för mig att genomföra mina observationer. Lärare som alltid ställer upp och hjälper till med ett stort leende. Tack Lisbeth, Bengt, Thomas och Fredrik.

Jag avslutar genom att tacka alla elever i våra skolor. De som gör jobbet så roligt att gå till. Jag vill avsluta med att citera en av de flickor jag observerade i första klass på en av skolorna. Efter att ha kämpat sig igenom den tuffa hinderbanan svarade hon på frökens fråga om hur det kändes:

”jo då, man blir alldeles svettig och det dunkar i kroppen”

/Fredrik

Innehållsförteckning

Förord	1
1. Inledning	4
1.2 Det intersubjektiva rummet	4
1.3 Vad säger skollagen?	4
1.4 Behovet av den här forskningen	5
2. Teoretiska utgångspunkter	6
2.1 Genomgång av litteratur	6
2.2 Begrepp	6
2.3 Den intersubjektiva grunden för lärande	6
2.4 Perspektivtagande	7
2.5 Attityder till material	7
2.6 Gester	7
2.7 Reflexitiv intelligens och kritik	8
2.8 Den närliggande utvecklingszonen och kommunikationsgemenskaper	8
2.9 Inkludering och exkludering	8
2.10 Det intersubjektiva rummet	8
3. Forskning om fysiska rum	9
4. Syfte och frågeställningar	11
4.1 Syfte	11
4.2 Frågeställningar	11
5. Metod	12
5.1 Val av metod	12
5.1.2 Urval	12
5.1.3 Skolor	12
5.2 Genomförande	13
5.2.1 Pilotundersökning	13
5.2.2 Utformande av observationsschema	14
5.3 Observationstillfällen	14
5.3.1 skola A	14
5.3.2 skola B	14
5.4 Tillförlitlighet	14
5.5 Generaliserbarhet	15
5.6 Forskningsetik	15
6. Resultat	16
6.1 Observationsmoment	16
6.2 Tabell 1	16
6.3 Sammanfattning av resultat	16
6.3.1 Perspektivtagande	16
6.3.2 Attityder till material	17
6.3.3 Förekomsten av gester	17
6.3.4 Förekomst av reflektion	18
6.3.5 Övriga observationer	18
6.4 Analys	18

6.4.1 Förhållandet mellan rummets storlek och elevers interaktionsmönster.....	18
6.4.2 Placering av samling i rummet och möjlighet till interaktion	19
6.4.3 Lärares inställning till interaktion och storlek på rum.....	19
6.4.4 Attityder till material i förhållande till rummets storlek.....	19
6.4.5 Förekomsten av gester i de olika lokalerna	20
7. Diskussion	21
7.1 Metoddiskussion.....	21
7.2 Resultatdiskussion	21
7.2.1 Betydelsen av miljö	21
7.2.2 Fysiska rum.....	22
7.2.3 Skapandet av deltagarstrukturer.....	22
7.2.4 Inkludering och exkludering.....	23
7.2.5 Vikten av reflektion	23
7.2.6 Sammanfattning	23
7.3 Relevans för idrottslärares	23
7.4 Fortsatt forskning.....	24
Referenser.....	25

1. Inledning

De flesta av oss bär med oss någon form av erfarenhet och attityd till ämnet idrott och hälsa. Några tar det till sitt hjärta, som sitt absoluta favoritämne, andra minns tillbaka med blandade känslor, kanske rentav skräckupplevelser inför dess innebörd. Idrottslokalen sänder ut signaler till oss som omedvetet påverkar vårt sätt förhålla oss till den. Lukten av gamla idrottskläder, sunkiga omklädningsrum, minnen av skrikiga lektioner, blåmärken och stukade fötter. Lokalens utrustning visar på vilka aktiviteter som har bedrivits där genom historien. Från redskapsgymnastikens ribbstolar till dagens moderna utrustningar som innebandyrinkar och eldrivna basketkorgar. Kanske minns vi tillbaka på de sociala maktspel som formade hierarkier av vinnare och förlorare under idrottslektionerna. De elever som alltid var snabbast, bäst och alltid fick stå i centrum, eller de som ständigt levde med fruktan att bli sist utvald bland övriga förlorare. Inkluderad eller exkluderad i gemenskapen?

1.2 Det intersubjektiva rummet

Sandahl (2005) tog upp begreppet *dold agenda*, som en beskrivning av de osynliga regler som skapas genom påverkan av rummets utformning. Inom sociokulturell forskning används liknande begreppet som *dold dirigent*, eller en *dold styrmekanism*. Även här syftas på hur dolda mekanismer påverkar individers sätt att umgås tillsammans. Deltagarna, i vårt fall, lärare och elever, som befinner sig i en lokal, formar tillsammans en agenda med regler för hur man bör bete sig där. Vad man får göra och hur man bör se ut. Tillsammans formar dessa regler ett rum i rummet. Den norske professorn i utvecklingspsykologi Karsten Hundeide (2003) benämner det här fenomenet som *det intersubjektiva rummet*.

Rummet växer fram mellan deltagarna och bestämmer vad som är naturligt och rimligt att uttrycka. (Hundeide 2003:150)

Hundeide (2003) beskriver det likt en kod av oskrivna regler som skapas och styr rummets regler för interaktion. Det kan vara sätt man rör sig på, sätt man hälsar på, likt tysta subtila band som uppstår när människor möts och interagerar i ett rum. Något som kan leda till att vissa elever bjuds in att delta i gruppens aktiviteter medan andra förblir utanför.

1.3 Vad säger skollagen?

Som idrottslärare får vi ständigt sätta oss in i och lära oss de regler för hur man lämpligast bedriver olika idrottsgrenar inom ämnet. Men hur är det med kunskapen om de regler som bestämmer hur vi gemensamt bör agera mot varandra? Idrottsämnet innebär inte bara en träning i att bli bättre på olika idrottsliga moment utan även träna förmågor som att samarbeta och hjälpa varandra. I våra styrdokument, skolverkets föreskrifter, (kursplanen för idrott och hälsa) står följande:

Ett grundläggande syfte med ämnet är också att skapa förutsättningar för alla att delta i olika aktiviteter på sina egna villkor, utveckla gemenskap och samarbetsförmåga samt förståelse och respekt för andra. (Skolverket: 2011)

Hur kan vi som idrottslärare öka förutsättningarna för att alla elever skall delta och känna sig inkluderade i gruppen. Jag reflekterar ofta över läraryrkets mångfaciterade uppgifter. Vi skall inte bara lära ut vetskap om idrottsämnet i sig, utan också hjälpa eleverna att förstå samhällets olika sociala regelverk.

1.4 Behovet av den här forskningen

De senaste åren har forskning om och kring ämnet idrott och hälsa ökat markant. Vi har fått se utredningar som bl.a. tar upp ämnets sjunkande deltagarnivå, bedömningsproblematik och genusfrågor. Mycket forskning är fokuserad mot idrottslärares didaktiska uppgifter och kompetens, vilket jag anser inte är tillräckligt för att få grepp om de utmaningar idrottslärares dagligen ställs inför. För att öka kvalitén på undervisningen i ämnet vill jag med min forskning undersöka idrottsrummet som den arena för socialt samspel den är. I Skolverkets nationella utvärdering av grundskolan, NU-03 kan vi läsa hur elever och lärare ser på vårt ämne och vilka behov som anses behövs forskas vidare kring.

Idrott och hälsa är ett ämne som majoriteten av eleverna tycker om och som inte upplevs som svårt. Det hälsoperspektiv som ämnet utgår från verkar inte ha fått genomslag i undervisningen. Hur alla elever ska få utveckla fysiska, psykiska och sociala förmågor och välbefinnande samt utveckla en positiv självbild är viktiga frågor för ämnet framöver.(Skolverket 2005:52)

Mitt syfte med den här undersökningen är att försöka finna och se eventuella samband mellan rummets utformning och elevernas möjligheter till interaktion med varandra. Samband som visar på mönster som integrerar vissa elever men även stänger ute andra.

2. Teoretiska utgångspunkter

2.1 Genomgång av litteratur

Här sammanfattas den litteratur jag valt att använda mig av i min undersökning kring idrottsrummet och dess miljö samt kopplingen till intersubjektivitetsteorin. Det finns mycket litteratur skrivet om det sociokulturella perspektivet på lärande. Jag har valt att använda mig av *Lärande i praktiken: ett sociokulturellt perspektiv*. (Säljö:2000) samt *Dialog samspel och lärande*, (Dysthe:2003) som en gemensam grund till min forskning. Böcker som för mig ger en tydlig överblick av det sociokulturella perspektivet på lärande. Här finns kapitel skrivna av Dr. polit. i pedagogik Sveinung Vaages och Karsten Hundeide, professorn i utvecklingspsykologi. Artiklar som fokuserar på intersubjektivitetsbegreppet och dess konsekvenser för olika undervisningssituationer i skolan. Jag saknar dock kopplingar till idrottsämnet i de här böckerna, men som jag anser det är begreppet intersubjektivitet inte kopplat till något speciellt rum utan hänvisar istället till det interaktionsklimat som skapas när individer umgås i ett rum, vilket rum som helst.

För att få en historisk koppling till hur intersubjektivitetsteorin uppstått har jag använt mig av sociologen, psykologen och filosofen George H Mead och hans teorier från 1900 talets början. Läraren och forskaren Maria von Wright vid lärarhögskolan i Stockholm har gjort en rekonstruktion av Meads teorier i boken *Vad eller vem*. Här vänder Wright in och ut på Mead's teorier kring subjektivitet och intersubjektivitet. Begrepp som i sin tur bildat ramen för hela mitt arbete vad det gäller utformande av mönster lämpliga att observera. Tillsammans med den rent idrotthistoriska boken *Ett ämne för alla*, av Björn Sandahl(2005) har jag fått både begrepps och idrotthistorisk grund till att bygga vidare min undersökning på.

Aasebø och Melhuus (2007) har tillsammans skrivit boken *Rum för barn - rum för kunskap*. Ett komplement till min undersökning genom den diskussion kring förhållandet och formandet av kontext, kultur och socialisation i tidiga åldrar som beskrivs i boken.

2.2 Begrepp

Här följer en sammanfattning av de begrepp som används i forskningen kring intersubjektivitet och dess närliggande forskningsområden. Förklaringar som underlättar förståelsen av efterkommande kapitel.

2.3 Den intersubjektiva grunden för lärande

Enligt det socialpsykologiska perspektivet är människan en social varelse och kan bara studeras i interaktion med varandra och den miljö de befinner sig i. En av de teorier som belyser samspelet mellan individ och miljö är den symboliska interaktionismen, Imsen (2006) som startades av den amerikanska filosofen och socialpsykologen George Herbert Mead (1863 – 1931). Interaktionismen fokuserade på det sociala samspelet med omvärlden och det aktiva och konstruktiva hos individen. Tillsammans med filosofen och pedagogen John Dewey (1859 – 1952) Charles Sanders Price (1839 – 1914) och William James (1842 – 1910) startades den amerikanska rörelsen som kom att kallas Pragmatismen. Dewey och Mead riktade kritik mot det sätt vilket man undervisade i skolan på den tiden. De tyckte att skolan förstörde elevernas naturliga nyfikenhet att söka kunskap. Rådande teorier som att mening skapas inuti individen likt den kognitiva konstruktivistiska teorin förkastades helt av pragmatikerna. Istället lyfte de fram vikten av utbyte mellan individer och den omgivande miljön. Mening skapades via utbyte av erfarenheter genom en social handling.

2.4 Perspektivtagande

För att mening skall uppstå, inte bara som en fråga om social kompetens utan som en nyckel till all förståelse av lärandet, talade Mead om vikten att *ta in den andres perspektiv*. Vikten av att vi försöker förstå och lyssna på den vi möter, att sätta dig in i den andres erfarenhetsvärld och jämföra det med ens egna erfarenheter vilket, enligt Mead, leder till att mening skapas.

Medvetenhet om mening uppstår då vi riktar vår uppmärksamhet gentemot våra egna attityder. (Wright 2006:92)

Vikten av att alla individer i en gemenskap deltar på ett aktivt sätt och bidrar med att förmedla sina erfarenheter är enligt Mead grunden till att lära sig nya saker och därmed utvecklas. Mead skriver även om de som befinner sig utanför gruppen, och hur de kan närma sig en gemenskap och till slut bli en del av den s.k. *deltagarstrukturen* genom att våga delta och lyssna. Senare i det här kapitlet diskuteras begreppet deltagarstruktur mer ingående.

2.5 Attityder till material

Mead såg inte bara på lärandet som en relationell process människor emellan utan betonade även vårt förhållande till naturen och föremål runt omkring oss. Genom att bredda tidigare nämnda begrepp att *ta den andres perspektiv* till att vi även inkludera *tingens perspektiv*. Mead menade att vi förhåller oss till omgivningen och dess material med en attityd som påverkar vårt beteende gentemot det. Mead ger följande exempel. Innan vi skall sätta oss på en stol, bedömer vi om stolen ser tillräckligt stabil ut. Klarar jag av att sitta på den? Wright (2000) beskriver Meads tankar kring individers förhållande gentemot objekt som en relation mellan t.ex. stolen och sig själv.

The meaning of an object is the attitude towards It. (Wright 2000:96)

Beroende på vilken attityd vi har till, objekt, ett material påverkar det vårt sätt att bemöta det. Att ser ur stolens perspektiv. Genom att använda fantasin kan vi koppla det här till andra områden När vi skall rida behöver vi se *ur hästens perspektiv*. Kopplat till idrottsämnet kanske vi kan prata om att se *ur plintens perspektiv*.

2.6 Gester

Mead använde sig av ett annat uttryck *intersubjektiv vändning* för att beskriva det fenomen som tar form när två människor, individer, interagerar med varandra. Likt en reflektion som formar grunden till hur vi uppfattar den vi möter. Enligt Mead något som även bildar en formering av vår egen självbild. När man tar den andres perspektiv. Enligt Mead startar hela processen av skeenden mellan individer med *gester*:

Varje konversation med gester bidrar till skapandet och upprätthållandet av individens själv. (Wright 2000:89)

Vid första mötet med en annan människa utstrålar vi flera tecken i form av gester mot varandra. Tecken som blir till både tolkning och stimulus för den vi möter. Här utvecklas förmågan att kunna se ur andras perspektiv genom att vi utvecklar ett *reflexivt medvetande* och en *reflexiv intelligens*.

2.7 Reflexitiv intelligens och kritik

Både Dewey och Mead var som tidigare nämnts kritiska till dåtida skolundervisning. Mead beskrev intelligensen som en social aktivitet som inte blir reflexiv innan vi lärt oss att lösa framtida konsekvenser genom att använda oss av våra tidigare erfarenheter. Dewey menade på att lärandet i sig fungerar som en självkorrigerande och självförnyande process, något som kräver att viljan till att lära vidare fortsätter att stimuleras. Men även inom modern forskning talar man om vikten av kritik som ett medel att värdera och jämföra sig mot sina tidigare erfarenheter. Vaage (2003) talar om vikten att inte se kritik som något negativt utan som ett hjälpmedel att utvecklas:

Kritik är bedömningsförmåga som används vid självvärdering och inte det samma som att påvisa fel. (Vaage 2003:240)

2.8 Den närliggande utvecklingszonen och kommunikationsgemenskaper

Hundeide (2003) grundar många av sina tankar i den ryska psykologen Vygotskijs teorier om *den närliggande utvecklingszonen*. Något som kan förklaras likt en zon för möjlig utveckling i närheten av en individ. Tidigare nämndes Meads teorier om vikten att närma sig andra individer och ta den andres perspektiv för att lärande skall uppstå. Vaage (2003) talar om kommunikationsgemenskaper. Grupper där individer samlas och umgås kring gemensamma intressen, en gemenskap där utbyte av erfarenheter kan uppstå. Något jag anser har betydelse för diskussionen kring de elever som eventuellt riskerar att stå utanför gemenskapen i idrottsrummet.

2.9 Inkludering och exkludering

Hundeide (2003) påpekar vikten av lärarens roll för att undvika exkludering av elever i klassrummet. Hur man som lärare behöver skapa ett ”intersubjektivt rum” som inkluderar alla elever. Ett rum där alla känner sig trygga och vågar kommunicera. Han beskriver hur elever lär sig koder för hur man bör bete sig och uppföra sig i en gemenskap för att passa in.

...en dold dirigent som anger vilka samspel som är naturliga och som bör försegå inom den interaktiva ramen. (Hundeide 2003:149)

Här nämns bl.a. diskursiva vanor, rutiner, sätt att uppträda på. Genrer och koder som en elev av olika anledningar har svårt att tolka. Det kan vara av kulturella anledningar, att man inte är van vid rådande kod, blyghet eller osäkerhet vid tolkandet av rummets dolda regler för interaktion.

2.10 Det intersubjektiva rummet

Hundeide förklarar begreppet som en dold styrmekanism för inkludering och exkludering av elever i klassrummet. Det bygger på den uppfattning som skapas mellan lärare och elever i klassrummet. Likt ovanstående forskning av Mead beskriver Hundeide hur vår interaktion med andra människor leder till och formar en bild av oss själva.

Intersubjektivitet är mer än bara språk utan också förhållandet till naturen, relationer till föremål och bemästrande av praktiska aktiviteter. (Hundeide 2003:154)

Handlingar som formar koder för vad som är accepterat och inte i gruppen. Det kan gälla allt från beteendemönster till val av klädstil.

3. Forskning om fysiska rum

Mycket forskning kring det sociokulturella lärandet är inriktat på språket som verktyg för inlärning. Däremot finns det inte lika mycket fakta att ta del av kring den miljö eleverna befinner sig i och dess betydelse för lärandet. Påverkan av lokalens utformning, storlek och materiella förutsättningar.

I det här avsnittet kommer jag ta upp en del av den forskning som finns kring begreppet *fysiska rum*. G.H. Meads teorier kring intersubjektivitet handlar om hur lärandet är knutet till andra människor och föremål. Vikten av att vi reflekterar kring föremål runt omkring oss återkommer i modern forskning kring intersubjektivitet. Vaage (2003) betonar att intersubjektivitet är mer än bara lingvistik.

Det handlar också om förhållandet till naturen, om relationer till föremål och bemästrande av praktiska aktiviteter där även de kroppsliga ingår. (Vaage 2003:124)

Språk, interaktion, reflektion och förhållandet till föremål är av stor vikt för att få ett grepp kring vad som påverkar formandet av intersubjektiva rum.

Vaage (2003:154) talar om begreppet *deltagarstruktur*, som en måttstock för regler av interaktion i klassrummet. Vad man kan säga, när och till vem. Det har även en viktig roll när det gäller hur vi beter oss i förhållande till rummets utformning. Han beskriver betydelsen av hur bänkar och bord är placerade och hur det i sin tur påverkar klassens organisation. Det här säger något om vikten av hur lokalen är utformad och hur vi som lärare väljer att utrusta och möblera den anser jag.

Pia Björklid, professor i pedagogik vid Stockholms universitet har gjort en miljöpsykologiskt inriktad forskning om fysiska miljöers betydelse för utvecklings-, socialisations- och läroprocesser. Hon tar bl.a. upp bristen på hänsyn till lokalens utformning vid utvärdering och planering av pedagogisk verksamhet.

Den fysiska miljön är sparsamt reglerad i skollagen, läroplanerna och övriga förordningar. I stort sett säger man att lokalerna ska vara ändamålsenliga (Björklid 2005:10)

Det här är en forskning som stärker tidigare teorier kring rummets påverkan på elever och deras inlärning. Björklid (2005) har bl.a. kommit fram till hur barn tolkar sin miljö med hela sin kropp och alla sinnen och använder miljön för att förstå sig själva, sin omgivning, sociala sammanhang och sina utvecklingsuppgifter. Vad det gäller den fysiska miljöns betydelse för inkludering och exkludering av elever skriver Björklid följande.

Den fysiska miljön anses sända tydliga budskap som talar om huruvida man är välkommen eller inte i en miljö. (Björklid 2005:10)

Björklid (2005) hänvisar även till en undersökning gjord av Birgit Cold m.fl. (1998) som beskriver vikten av att eleverna upplever en känsla av mening och sammanhang inte bara är beroende av rummets utformning utan även i en process som består av byggande, skötsel, attityder och en gemensam grundsyn i sättet att använda byggander och anläggningar. Björklid (2005) hävdar bl.a. att barn och vuxna har en känslomässig tillhörighet till speciella platser som är meningsfull för individens identitet. Vidare skriver hon att laddningar av platsidentitet

beror på samtliga kvaliteter i den fysiska miljön och dess mera specifika egenskaper som t.ex. tillgänglighet, utrymme belysning, luftkvalité, buller osv.

Vad det gäller skillnaden mellan yngre och äldre elever skriver Björklind (2005) bl.a. att yngre barn är mer beroende av en miljö som tillåter sinnligt och kroppsligt utforskande som kan väcka nyfikenhet och känna meningsfullhet. Medan de äldre eleverna tolkar byggnaden och den fysiska miljön på ett mer symboliskt plan. De använder inte sinnen och känslorna i lika hög grad. Gemensamt för både hävdar Björklind (2005) är miljön. Den har en betydelse för elevernas allmänna utveckling och identitetsskapande och för deras lärande och gemenskapande.

Björklind (2005) hävdar i sin slutsats att skolans lokaler inte är anpassade till den form av undervisning skolorna bedriver idag där lokalerna enligt henne påminner om kontorslokaler. De bör hellre utformas som en verkstad än ett kontor.

Det här är några tankar kring det fysiska rummets betydelse. I mitt resultat kommer jag koppla det här till de observationer jag genomför och tidigare forskning jag använt mig av kring intersubjektivitet för att se om det finns samband mellan dem.

4. Syfte och frågeställningar

4.1 Syfte

Syftet med den här studien är att se vilka faktorer som formar och påverkar det sociokulturella klimatet i idrottslokalen. Jag vill undersöka om miljön och dess utformning har betydelse för vilket intersubjektivt klimat som skapas i rummet. En stressig och stundtals rörig arbetsmiljö, som idrottshallen utgör, skapar få möjligheter för läraren att hinna se och reagera på allt som sker runt omkring dem. Med hjälp av de mönster jag hoppas få fram i den här undersökningen, vill jag bidra till och hjälpa idrottslärare att upptäcka och stimulera de faktorer som bidrar till en positiv deltagarstruktur för alla i rummet.

4.2 Frågeställningar

1. Vilken betydelse har utformningen av idrottslokalen för skapandet av olika intersubjektiva koder?
2. Vilken betydelse har lärarens sätt att undervisa på för formandet av intersubjektiva koder i idrottslokalen?

5. Metod

I det här avsnittet beskrivs de metodiska tillvägagångssätt jag använt mig av i min undersökning. I det första avsnittet presenteras en närmare genomgång av den metod jag valt att arbeta med och en diskussion kring dess för och eventuella nackdelar. I den andra delen ges en kortare presentation av det urval jag valt för min analys. Avslutningsvis tas upp aspekter upp som undersökningens tillförlitlighet och generaliserbarhet.

5.1 Val av metod

I forskningssammanhang brukar man systematisera metoder i former av kvantitativa och kvalitativa. Den kvantitativa metoden används när man vill dra slutsatser om en större population medan den erhållna informationen kan vara något standardiserad. I kvalitativa ansatser är man ofta intresserad av unik och detaljerad information (Denscombe 2010). Jag använde mig av kvalitativa metoder för att jag är intresserad av de säregna fenomen jag studerar.

När man använder sig av en kvalitativ metod brukar man i regel samla in data via intervjuer, observation eller dokument (Denscombe 2010). Jag har valt att samla in data via observation för det är den metod enligt Denscombe (2010) som passar bäst när man vill skapa sig en egen bild av vad som verkligen händer. Med detta menas att insamlad fakta inte förmedlas via andra källor likt utsägelser eller andra människors upplevelser, utan skapas genom en personlig tolkning av det man upplever med sina sinnen.

Det finns två olika sätt att utföra sin observation på antingen som fullständig observatör eller fullständig deltagare (Denscombe 2010). Vid användande av fullständig deltagarobservation som metod utgör den som observerar en del av gruppen med möjlighet att påverka pågående skeenden. Mitt syfte var att observera en grupp av människor i en viss miljö utan att påverka dess normala form av beteende, vilket innebar att jag valde formen som fullständig observatör som arbetsmetod för min forskning.

Enligt Denscombe (2010) krävs vissa förberedelser inför en observation av den typ jag valt att använda mig av. Det är lämpligt att skapa ett observationsschema för att snabbt och smidigt kunna notera frekvenser av specifika händelser under observationen. Ett schema som bör prövas innan det tas i bruk. Man bör också inta en observationsplats som stör pågående moment på minsta möjliga vis.

5.1.2 Urval

För att utöka undersökningens trovärdighet valde jag att utföra mina observationer enligt följande urval. Jag valde att ta kontakt med två olika typer av skola, utifrån deras skiftande materiella förutsättningar. När jag efter samtal med rektor och ansvariga idrottslärare erbjöds jag möjligheten att observera samtliga lärare på respektive skola, 5 olika lärare. Vid skola A en man och en kvinna i 60-årsåldern och vid skola B två män i 30 års-åldern. Tillsammans utgjorde det enligt mig ett lämpligt urval vad det gäller varierande ålder och kön ålder på lärarna. Valet av elevgrupper gjordes i samförstånd med respektive lärare där syftet var att försöka få ett så brett utbud som möjligt för min observation, vad det gäller ålder och kön.

5.1.3 Skolor

Den första skolan, vilken jag benämner skola A (bil.1) i min undersökning, är en F-9 skola med anor från tidigt sjuttital. Här går ca 320 elever i olika årkurser. Den är centralt belägen i en kommun med ca 50 000 invånare. Eleverna kommer från alla typer av sociala samhällsklasser. Här arbetar två idrottslärare, en man och en kvinna i övre medelåldern. De har varit verksamma på skolan sedan den byggdes på 70 talet. De har hand om alla lektioner i idrott

och hälsa från åk 3-9. För övriga åldrar står klassläraren för undervisningen i idrott. Vilket för min observation innebär att lärare utan behörighet i ämnet deltagit i undervisningsmomenten. Idrottslokalen ligger inkluderad i skolbyggnaden så eleverna tar sig dit på egen hand. Den består av två mindre salar, vars yta inte sträcker sig över en volleybollplans yttre linjer. Här finns en rad med fönster som ger ljus åt lokalen sommartid, men förövrigt är det ganska svag belysning. Rummet har akustikplattor i taket. Väggarna är klädda i gul respektive grön träpanel. Det är trångt och ont om material. Förutom de två små salarna har skolan tillgång till en simhall, fotbollsplan, tennisbanor och innebandyhall inom gångavstånd

Den andra F-9 skolan, B (bil.2), ligger även den nära centralorten mitt i ett villaområde med jämförelsevis högre levnadsstandard än skola A. Här går ca 400 elever i olika årskurser. Idrottslokalen ligger inte i anslutning till skolan vilket innebär att eleverna får gå eller cykla en sträcka av 1 km för att ta sig dit. Idrottslärarna är två män i 30-årsåldern, båda behöriga i ämnet idrott och hälsa. De undervisar inte de yngre åldrarna 1-3 det gör en annan, behörig lärare. Idrottslokalen de undervisar i byggdes runt 2009 och har storleken av en handbollsplans storlek, och uppfällbara läktare längs med sidorna. Den är modernt inredd med nytt material vilket möjliggör utförande av näst intill samtliga inomhussporter. Högt i tak, bra ljus och ljudanläggning, samt stora ytor att röra sig på för eleverna. Här finns knappt några fönster, väggarna är klädda i ljus träpanel och i taket finns diverse material som kan hissas upp och ner via elhissar. För övrigt har skolan tillgång till en fotbollsplan och friidrottsanläggning inom gångavstånd för eleverna.

Efter samtal med respektive idrottslärare och kartläggning av deras arbetsschema har jag observerat i de årskurser som funnits lämpliga tidsmässigt för dem. Vid skola A årskurserna 1, 4, 6, 7 och 8 och vid skola B årskurserna 3, 4 och 9.

5.2 Genomförande

Jag tog kontakt med idrottslärarna samt rektor för respektive skola och undersökte möjligheterna för att utföra mitt arbete där. Jag hade förberett ett brev som jag delade ut till alla som arbetar i idrottslokalerna. Däremot skickade jag inte ut brev till elevernas föräldrar, eftersom jag bedömde det som irrelevant p.g.a. av att jag inte observerar enskilda elever utan rummets eventuella påverkan på elevgrupperna. Dessförinnan hade jag gjort en litteraturgenomgång för att skapa underlag för mitt observationsschema. Enligt Denscombe (2010) kan man genom att starta med en litteraturgenomgång finna grunden till de observationsobjekt värda att ta med i sitt observationsschema. Denscombe (2010) beskriver lämpliga moment att fokusera vid som: frekvenser av händelser, händelser som sker vid en speciell tidpunkt, varaktighet i händelserna, samt urval av människor.

5.2.1 Pilotundersökning

Vid mitt första besök på skola A observerade jag bara allmänt vad som skedde i lokalen under idrottslektionen. Med en baktanke att försöka se om det fanns moment som gick att koppla till de begrepp jag tidigare läst kring uppsatsens teoretiska bakgrund. Både Wright (2006) och Hundeide (2003) använder sig av begrepp som perspektivtagande och attityder till miljö och material, Wright (2006) visar hur Mead tar upp betydelsen av gester i mötet med andra individer. Vaage (2003) påtalar vikten av reflektion som en hjälp till att utvecklas. Jag upplevde att många av de begrepp jag hittade i min utvalda litteratur var användbara som en grund till till att formulera ett observationsschema.

5.2.2 Utformande av observationsschema

Med stöd av den första observationen och teoretisk litteratur jag valt, började jag forma grunden till mitt observationsschema (bil.3). Denscombe(2010) ger råd om att fokusera på händelser som sker vid speciella tillfällen, momentens varaktighet m.m. Allt för att hinna med och se allt som sker. I mitt fall där jag bestämde mig för att observera t.ex. gester, handlade det inte bara om att se antalet gester under viss tidsperiod, utan också vilket sätt de utfördes på. Därför insåg jag på tidigt stadie att det behövdes ge plats åt övriga observationer i mitt schema. Moment förknippade med t.ex. rummets utformning, möjlig rörelseyta och olika sätt att utföra samling på. Moment som kanske inte verkade viktiga för tillfället men som i samband med andra händelser kunde bli värdefulla i min sammanfattning av resultatet.

5.3 Observationstillfällen

5.3.1 skola A

Vid skola A var jag tidigt på plats i salen för jag ville uppleva stämningen utan lärare och elever. När lärare och elever dök upp valde jag att sätta mig på en bänk i ena hörnet av idrottssalen. I och med den platsbrist salen har kom jag ändå tillräckligt nära för att höra och se det mesta av vad som gjordes och sas. Men ändå med ett visst avstånd till eleverna för att de efter några minuter inte lade märke till min närvaro. Läraren presenterade mig och min uppgift inför varje ny lektionsstart. Det betonades att ingen enskild elev betraktades utan endast hela gruppen i samspel med det rum de befann sig i. Jag gjorde ingen hemlighet i vad jag antecknade så vem som helst av eleverna kunde se vad jag gjorde. Förutom det observationsschema jag skapat, gjorde jag anteckningar vid sidan av för att inte gå miste om eventuella beteendemönster i gruppen.

5.3.2 skola B

Vid skola B placerade jag mig en bit ifrån gruppen uppe på en av de tre våningar höga läktarna vid sidan av idrottsgolvet. I och med salens goda akustik kunde jag ändå höra mestadels av den kommunikation som förekom. Lokalens enorma storlek gjorde att jag valde lämplig plats för att få överblick över hela lokalens utrymme. Metoden var den samma, observationsschema samt anteckningar vid sidan av. I och med att grupperna samlades på olika ställen vid olika tillfällen på den stora läktaren anpassade jag min observationsplats efter behov. Även här verkade eleverna vana att vuxna satt och observerade vid deras lektionstillfällen vilket gjorde att jag snabbt kunde starta mitt arbete med att iaktta vad som pågick i rummet.

5.4 Tillförlitlighet

För att öka tillförlitligheten i undersökningen av den sort jag bedrivit krävs vissa kriterier enligt Denscombe (2010). En observation utförs och tolkas oftast av en enskild individ vilket leder till en personlig tolkning av det man ser. Därför bör man använda sig av ett observationsschema för att tydligt klargöra vilka moment man undersökt och minimera eventuell feltolkning. Det andra kravet för ökad tillförlitlighet innebär att undersökningen skall kunna utföras på samma sätt i liknande undersökningar.

Om någon annan utför en likadan forskning kommer han eller hon komma ut fram till samma resultat och med samma slutsats. (Denscombe 2010:18).

För att hinna med att registrera de olika moment som sker vid ett lektionstillfälle, är det viktigt att fokusera på ett fåtal moment i det man observerar. För att uppnå ovanstående mål här har jag utgått från tidigare forskning av Hundeide (2003) kring begreppet *intersubjektiva rum*

och skapat en ram av begrepp som passar till min observation och skapat ett för uppgiften passande observationsschema.

5.5 Generaliserbarhet

Möjligheten att utföra liknade undersökning på andra platser kräver att man tar hänsyn till ett antal förutsättningar. Hundeide (2003) talar om de yttre faktorer som påverkar idrottsundervisningens upplägg, *rambetingelser för kommunikation*(s.153). Faktorer som finns utanför undervisningslokalen. Han nämner bl.a. påverkan av läroplan, skolkultur, mål och värderingar men även redskap och utrustning, klassens situation och fysiska inramning m.m. Allt måste vägas in i en helhet.

5.6 Forskningsetik

Enligt Vetenskapsrådet (2002) finns det fyra olika huvudkrav krav som skall uppfyllas för att en forskning skall uppnå det grundläggande kravet för individskydd. Det första, informationskravet, innebär att man som forskare skall informera deltagarna i undersökningen om dess syfte. Det andra är samtyckekravet, där deltagarna själva får bestämma om de vill delta. Konfidentialkravet är nummer tre, vilket innebär att personuppgifter på de som deltar i undersökningen skall vara skyddade från allmänheten. Till sist har vi nyttjandekravet som innebär att uppgifter om enskilda personer endast får användas i forskningsändamål. Min undersökning startade genom att jag tog kontakt med rektorer och lärare vid skolorna. Jag lämnade skriftlig information och i samråd beslutades att godkännande från föräldrar inte var nödvändigt på grund av att mitt syfte var att observera gruppens beteende i förhållande till rummet, inte enskilda individer. Före varje start av en ny lektion blev jag presenterad inför klassen där mitt syfte med undersökningen förklarades, och kravet på valfrihet att delta förmedlades. I och med att jag inte fokuserade på den enskilde individen eller personliga uppgifter uppfylldes även kravet vad det gäller både konfidentialkravet och nyttjandekravet.

6. Resultat

Här följer en genomgång av de moment som observerats. Först beskrivs vilka moment jag framförallt fokuserat på, moment kopplade till formandet av intersubjektiva rum. Därefter följer ett förtydligande av mitt valda urval i form av en tabell. Avslutningsvis sammanfattar jag mina resultat under olika rubriker relaterade till respektive begrepp.

6.1 Observationsmoment

1. **Förekomsten av perspektivtagande:** tecken på att individer lyssnar och tar in andras idéer och förhåller sig till dem på något sätt
2. **Attityder till material:** tecken på att elever har en rädsla för ett visst material eller utrymme av idrottssalen.
3. **Förekomsten av gester:** När vi möter en annan människa visar vi upp olika tecken som gör att den vi pratar med tolkar av oss i förhållande till sig själv.
4. **Förekomst av reflektion:** Tecken på att man tänker tillbaka på det man gjort och jämför det med sina egna tidigare erfarenheter
5. **Övriga observationer.**

6.2 Tabell 1.

Tabell 1. Sammanfattning av observationer

Observation	Skola	Åk	Lärare	Antal elever	Genus f/p	dag/tid
1	A	4	Kv 60	30	13/17	mån morgon
2	A	6	M 60	31	13/18	mån fm
3	B	9	M 30	20	9/3 (8ej)	fre em
4	B	3, 4	2x M30	40	18/22	må morgon
5	A	1	K 30	27	13/14	ti morgon
6	A	8	Kv + M 60	30	13/17	ti fm
7	A	7	Kv + M 60	30	13/17	ti fm

6.3 Sammanfattning av resultat

Det här avsnittet innehåller en presentation av de resultat jag tagit del av genom mina observationer. Jag har valt att strukturera dem under rubriker kopplade till mitt observations-schema, begrepp som är kopplade till formandet av intersubjektiva rum.

6.3.1 Perspektivtagande

De moment jag observerade kring begreppet perspektivtagande var hur lärarna lyssnade på eleverna. Hur de försökte förstå och uppmuntra elevernas samtal och reflektioner. I den mindre sal A rådde ett stort utrymme för eleverna interagera med varandra. De tilläts att prata med varandra under hela lektionstiden, även när läraren pratade var det aldrig riktigt tyst i

rummet. Den kvinnliga läraren lyssnade aktivt på alla elever som räckte upp handen och ville berätta något. Hon avbröt sällan dem och svarade oftast med en positiv uppmuntran. Den manlige läraren var även han öppen för diskussioner men han var inte lika tillåtande och lyssnade i sitt sätt att bemöta eleverna på. De båda manliga lärarna i sal B uppträdde med liknande attityd mot eleverna som lärarna i sal. A. De tillät samtal innan lektionen hade börjat och under de arbetspass som pågick och lyssnade om eleverna hade frågor. Däremot krävde lärarna i sal B mer fokusering och tystnad från eleverna när det var samling i grupp.

6.3.2 Attityder till material

Här fokuserade jag på hur eleverna hanterade olika material, t.ex. redskap, bollar och själva lokalen i sig. Hur var rummet anpassat att bedriva idrott i med hänsyn till ålder och klasstorlek? I sal A fanns mycket material som påverkade möjligheten till undervisningen i olika riktningar t.ex. fanns ingen möjlighet att ändra basketkorgarnas höjd, fotbollsmålen bestod av tre plankor mot en vägg, volleybollspelet påverkades hela tiden av ringar som hängde ner från taket. Det här var något som inte gick att avspegla i kommentarer från eleverna. De verkade anpassa sig efter lokalens möjligheter. Andra tillfällen där eleverna reagerade kring material kunde var vid hinderbanor och bollspel. Hinder som de tvekade inför och bollar de verkade livrädda för etc.

I den mycket större, sal B, fanns inga problem likande de i sal A. Allt material var i perfekt skick och med möjligheterna att anpassa efter ålder. Ibland kunde jag observera elever som ställde sig tveksamma till, eller rent av sprang förbi vissa föremål i en hinderbana likt de elever i sal A, Jag såg yngre elever som ställde sig tveksamma till hur man tar sig över en plint eller lyckas med att kasta en ärtpåse i en låda etc. Hos de äldre eleverna såg jag bland annat i sal A elever som stod med händerna i kors hela volleybollektionen och vägrade delta.

Ett annat moment jag observerade omkring idrottshallens material var elevernas attityd till och påverkan av musik på lektionerna. I den stora salen var musiken ibland så hög att interaktion var näst intill omöjlig elever emellan. Samtidigt kunde man läsa av den positiva effekt musiken hade på elevernas motivation till att ta sig igenom hinderbanorna. I den lilla trånga salen, där ljudnivån alltid låg på en hög nivå, innebar musiken att eleverna ibland skrek ännu högre. Men musikens positiva effekt vid dans gick inte att undgå. Alla dansade med alla även de elever som vanligtvis aldrig visade tecken på att vilja uttrycka sig med gester.

6.3.3 Förekomsten av gester

Här försökte jag observera på vilket sätt eleverna möter andra elever eller en lärare. Men även hur de reagerar vid olika moment av undervisningen.

De generellt förekommande hälsningsgesterna som visade sig i både lokal A och B var grabbarnas ”*high five*” och lätt dunkande i ryggen, flickornas fnittrande och fixande med håret. Förutom dessa allmänna gester fanns det andra som var mer förknippade med den kontext de utspelade sig i. Vid bollsporter var det gester som visade på uppskattning eller förtvivlan över andras prestationer, vid dans glada miner och fria rörelser.

I sal A samlades eleverna alltid i en ring i mitten av salen med lärarna stående så att alla kunde se dem. Ibland hamnade några elever utanför cirkeln, medvetet eller omedvetet? I sal B samlades eleverna i rader på en läktare med lärare framför dem. Alla satt tillsammans vid en del av den stora läktaren. Ett återkommande mönster i mina observationer var de elever som inte visade upp några gester alls. Utifrån sett visade de upp ett osäkert och mer iakttagande beteende. De upplevdes inte som utanför eller utstängda av sina kamrater, men när andra ele-

ver reagerar med hela kroppen över t.ex. en vunnen boll, visade de här eleverna inga gester av glädje eller besvikelse. Även när vissa elever satt och diskuterade lösningar på t.ex. hinderbanor, visade de här eleverna inga tecken på att vilja interagera. Iakttagelsen gäller både flickor och pojkar vid båda skolorna

6.3.4 Förekomst av reflektion

Under lektionens gång pågår olika tillfällen för reflektion dels i grupp men även enskilt hos varje elev. Samlingarna som startar upp lektionerna är tillfällen som oavsett ålder, lokal eller lärare ger eleverna tid till att reflektera. I sal A där man samlas i ring inför varje lektion och med lärare som har ett tillåtande klimat för interaktion utgör samlingen ett tillfälle där eleverna kan och får tid till att reflektera över tidigare lektioner men även moment som skett på fritiden. I sal B finns tid för samtal eleverna emellan innan lektionen startar men vid introduktion av lektionsmoment sker under tystnad. Däremot förekommer det reflektioner under själva arbetspasset vid båda skolorna. Moment som svårigheter med att klara ett visst hinder i en hinderbana kan leda till diskussion och reflektion kring uppgiftens eventuella lösning. Även vid moment där reglerna är kan verka otydliga uppstår ofta samtal och reflektion över hur det skall vara eller borde vara. Båda salarna har oftast en gemensam samling i slutet av lektionen där det ges tillfälle för att besvara frågor och reflektera över lektionsmoment som kunde förbättras till nästa gång.

6.3.5 Övriga observationer

Förutom ovanstående moment gjorde jag anteckningar över andra händelser under lektionens gång. Moment kopplade till elevernas förhållande till det rum de var aktiva i. Det kunde röra sig om var man samlades, hur eleverna rörde sig i rummet eller påverkan av ljud och ljus.

I den lilla sal A trängdes eleverna under en yta stor som en volleybollplan. Ibland var de trettio elever i samma lokal. Det medförde att eleverna inte kunde undgå att interagera med någon av de andra eleverna. Den enda chans till ensamhet och ostördhet var det lilla utrymmet med material bredvid idrottssalen. Här observerade jag vid ett antal tillfällen att eleverna tog sin tillflykt till, dels för att få ro men även för att kunna iaktta det som pågick i lokalen lite från sidan. I sal B var det motsatt förhållande, var där gällde det påtvingad interaktion. Här kunde eleverna befinna sig med stora avstånd ifrån varandra om de så ville. Ibland upplevde jag utrymmet, för stort, i förhållande till den grupp och den aktivitet som utfördes. Eleverna kom ifrån varandra på gott och ont.

Det som är ultimatum i ett syfte, kan i andra sammanhang leda till motsatsen. I min efterkommande analys kommer jag med hjälp av de teorier som den här undersökningen stödjer sig på, försöka se samband som tillsammans hjälper till att skapa och forma intersubjektiva rum.

6.4 Analys

Här följer en analys utifrån de resultat jag har fått via mina observationer, eventuella mönster och samband som kan utläsas av det jag sett. Utifrån min frågeställning har jag ordnat analysen under rubriker förknippade med teoretiska begrepp kopplade till tidigare teoriavsnitt.

6.4.1 Förhållandet mellan rummets storlek och elevers interaktionsmönster.

Ett av de samband jag kan tolka utifrån mina observationer är det mellan rummets storlek och elevernas sätt att interagera med varandra. I den lilla trånga sal A leder rummets storlek oavsiktligt till interaktion eleverna emellan, vare sig de vill de eller inte. I motsats till den stora ödsliga sal B som leder till att eleverna kommer ifrån varandra och behöver inte interagera

med andra om de inte väljer att själva göra det. I sal A upplevde jag det lilla materialutrymmet inte bara som ett rum för att ställa saker i utan en plats där elever kunde skydda sig eller vila upp sig när så behövdes. En del elever använde det för att bara se och iaktta det som pågick ute i idrottsrummet. Ett liknande utrymme upplevde jag inte fanns i sal B vilket kanske inte behövdes p.g.a. att eleverna där inte kom så nära inpå varandra.

6.4.2 Placering av samling i rummet och möjlighet till interaktion

Beroende på vilka regler som fanns angående utformningen av gemendamma samlingar som fanns upplevde jag att mönstren för interaktion elever emellan skiljde sig. I sal A skedde samlingarna alltid i ringformation vilket ledde till att alla elever såg varandra. Dels kunde de höra tydligt vad alla sa men även uppleva varandras ansiktsuttryck och gester. Däremot förekom det att elever hamnade utanför samlingar, ibland omedvetet och ibland medvetet. Något som stängde ute dessa elever från gruppen. I sal B försvårades detta moment på grund av att eleverna satt på rad uppe på en läktare. Läraren och hans instruktioner blev tydliga för alla men gester i samband med interaktion kunde ibland skymmas av andra elever. Här förekom det inte att eleverna hamnade utanför själva gruppen, snarare vid sidan av vilket innebar svårigheter att se alla klasskamrater. Lärarens regler vad det gällde tillåtelse till interaktion i samlingarna påverkade mängden av tillfällen för eleverna att interagera.

6.4.3 Lärarens inställning till interaktion och storlek på rum

I sal A hade båda lärarna en mycket hög grad av tillåtande klimat för interaktion. Rummen är små och eleverna umgås på liten yta. Samtidigt som lärarna sällan eller aldrig säger till någon att vara tyst. Jag upplevde t.ex. att den kvinnliga läraren i sal A lyssnade mycket mer till eleverna och gav dem stort spelrum att interagera med varandra. Medan de manliga lärarna i sal B inte tillät eleverna i lika hög grad att interagera under lektionstid. Jag upplevde att eleverna i sal A pratade oavbrutet hela lektionen och hade livliga diskussioner vid flertalet tillfällen. I sal B upplevde jag att interaktionstillfällen styrdes till stor del av lärarnas upplägg på lektionen. Jag upplevde att den stora salen B var så stor att ljudnivån aldrig upplevdes som störande. Medan i sal A där alla trängdes under mindre yta var ljudnivån på samtalen ofta hög. I och med att alla tilläts samtala under hela lektionen i sal A innebar det att de var tvungna att överrösta varandra för att höras. Det momentet fanns inte i sal B, rummets storlek och moderna utrustning upplevdes som betydligt tystare.

6.4.4 Attityder till material i förhållande till rummets storlek

Vid både skola A och B kunde man se elever som ställde sig tveksamma till olika typer av material. Det kunde vara bollar eller redskap som verkade svåra att hantera för vissa elever. I sal (A) där det mesta materialet härstammar från tidigt 70-tal kunde man ibland se frökens förtvivlan och elevernas tveksamhet att våga använda vissa material p.g.a. av risk för skador. Vissa lektionsmoment i sal (A) förhindrades även av att material var i vägen eller inte var anpassade till rätt nivå med tanke på ålder och kroppsstorlek. Lärarna i sal A visade aldrig på en negativ attityd till rådande situation kring rummets material inför eleverna. I sal (B) såg jag inga tveksamma eller osäkra attityder gentemot något material. Kanske ovan nämnda redskap skrämde en och annan. Sal A upplevdes åldersmässigt lagom stor för de yngre eleverna samtidigt som allt material som t.ex. basketkorgar var anpassade för elever i högstadiet. Ett problem som inte fanns i moderna sal B där allt kunde hissas upp och ner för att anpassas till rätt nivå.

6.4.5 Förekomsten av gester i de olika lokalerna

Jag kunde inte urskilja några typiska tecken eller gester som var speciella för respektive lokal. Däremot upplevde jag gester som gav signaler om hur eleverna ställde sig till olika sammanhang under lektionerna. Tidigare nämnde jag formationer av samlingar. Jag upplevde att vissa elever inte släppte in en annan elev i ringen som en form av gest gentemot den eleven. Varken lärare eller andra elever reagerade över att någon inte satt i ringen. Jag såg äldre elever som stod med korsade armar hela lektionen i bollspel, för mig ett tydligt tecken på elevens inställning till uppgiften. Gemensamt för båda salarorna är de elever som inte visar några tecken. Något som kan bero på blyghet eller osäkerhet men även en oförmåga att tolka den kod jag tidigare nämnt som formar de regler för interaktion i just den här lokalen.

Hur kan vi som lärare i ämnet idrott och hälsa upptäcka och se dessa signaler? Vad behöver man tänka på när man umgås tillsammans i ett rum för att skapa ett positivt och deltagande klimat i idrottsrummet? Med hjälp av den litteratur jag använt, samt tankar jag själv kommit fram till genom mina observationer, skall jag försöka reda ut dessa frågetecken i efterkommande diskussion.

7. Diskussion

I det här kapitlet tar jag upp diskussionen kring de resultat jag registrerat i föregående analys. Dels diskuteras lämplighet av den metodform jag valt att använda mig av för att samla in fakta till min undersökning, men även de resultat som framkommit via mina observationer och efterföljande analys av dem. Avslutningsvis ger jag min syn på forskningens relevans för idrottslärare och förslag på fortsatt forskning.

7.1 Metoddiskussion

Jag använde mig av deltagande observation som metod med hänsyn till det syfte jag valt med min undersökning, att observera ett fenomen. Min tanke var att störa pågående process i minsta möjliga mån. Därför valde jag rollen som fullständig observatör, sittandes på en bänk i hörnet av salen där jag på ett fördelaktigt sätt kunde iaktta samspelet mellan individ och rum. Enligt Denscombe (2007) skall observationen gå att utföra på liknande sätt med samma resultat av andra intressenter för att uppnå hög tillförlitlighet med undersökningen. Det optimala hade varit att prova att ha samma elever i de olika lokalerna för att se om resultatet påverkats, vilket var praktiskt ogenomförbart p.g.a. att eleverna tillhörde olika skolor. Däremot ser jag inget hinder för att den här undersökningens mål kan uppfyllas genom andra liknande undersökningar.

Möjligtvis kunde observationens resultat stärkts med hjälp en kompletterande intervjuundersökning med inblandade lärare. Jag valde att avstå från den modellen på grund av att jag såg en risk i att mina egna tolkningar av resultaten skulle påverkas av de inblandades svar. Vi befann oss inte i samma situation. Jag satt på avstånd och observerade, lärare och elever deltog i händelsernas centrum och var en del av allt det jag iakttog. Användandet av observationsschema fungerade på ett tillfredställande sätt men var långt ifrån heltäckande. De brister jag upptäckte i valda observationsmoment gav inga heltäckande beteendemönster. Jag upplevde inga frekvenser av händelser värda att fastslå som konstanta, trots att jag provat schemat enligt gällande normer för fastställande av ett observationsschema.

Andra faktorer att reflektera över är observationens tidsperspektiv. Kanske hade jag upplevt andra resultat om jag tillbringat längre tid i respektive klass och lokal. Jag provade, när tillfälle gavs, att sitta själv en stund i lokalen för att uppleva min känsla av den. Något som inte går att jämföra med det som sker när 30 elever befinner sig där men ändå, tycker jag, ett komplement till min undersökning.

7.2 Resultatdiskussion

Syftet med den här undersökningen var att se vilka faktorer som formar och påverkar det sociokulturella klimatet i idrottslokalen. I nedanstående diskussion skall jag sammanfatta de mönster som visat sig i tidigare resultat och analys. Mitt mål har varit att försöka se och tyda de samband och mönster som tillsammans skapar ett så kallat intersubjektivt rum, regler för interaktion mellan individer som befinner sig i lokalen.

7.2.1 Betydelsen av miljö

Innan min undersökning startade minns jag hur jag favoriserade den nya, stora salen med allt modernt material. Efteråt när jag sett resultatet har jag tvärtom, upplevt många fördelar med den mindre idrottshallen. Bland annat upplevde jag att de mindre salarna skapade utrymme för närhet och gemenskap. Det var alltid någon i närheten för eleverna att samtala med. På gott och ont för de som kände sig osäkra och behövde utrymme att få en stund för sig själva. Materialmässigt går salarna inte att jämföra. I den nya sal B fanns allt, stora ytor och bra

funktionsdugligt material. Men oavsett de olika salarnas brist eller tillgång på bra material fanns det elever som visade osäkerhet inför olika typer av material

Jag upplevde att det låg mycket attityd kring den osäkerhet några elever visade upp kring olika material. Jag tror det kan bero på allt från rädsla att misslyckas inför resten av klassen eller tveksamhet till den egna kroppens förmågor.

Vad kan man göra som idrottslärare för att hjälpa dessa elever? Kanske kan man låta eleverna lära känna materialet i lugn och ro innan de används i skarpt läge inför resten av klassen.

Vi underordnar oss helt enkelt konventionella sätt att tala om och beteckna föremål, eftersom det är det naturliga sättet att etablera kontakt med vår omgivning i social interaktion och att bli delaktiga i sociala samspel. (Säljö 2000:106)

Utifrån det jag sett verkar rädslan att misslyckas inför gruppen i vissa fall hindra elever från att aktivt delta. Något som jag även sett påverkan viljan eller förmågan att interagera tillsammans.

7.2.2 Fysiska rum

Genom att bestämma hur vi möblerar vår lokal avgör vi som lärare elevernas möjligheter till interaktion. Karsten Hundeide (2003) skriver om klassens *fysiska rum* (s. 154). Beroende på hur bänkar och bord är placerade bestämmer vi som lärare hur rummet organiseras, vi avgör vilken deltagarstruktur som uppstår i rummet. Kopplat till idrottsrummet där vi varken har stolar eller bänkar utan ofta samlas på golvet eller på en läktare anser jag att vi snarare bör tänka på vilka olika gruppformationer vi samlas i. Jag vill inte framhålla någon form av samling som bättre än den andre. Men genom mina observationer har jag upplevt olika för och nackdelar beroende på hur vi som idrottslärare väljer att göra. Frågan är vad vi prioriterar mest? Är det att få ut viktig information till samtliga elever på effektivast sätt, eller är samlingen ett tillfälle för en gemensam pratstund mellan elever och lärare?

Björklind(2005) skriver om skillnaden mellan yngre och äldre barn vad det gäller påverkan av rummets miljö. Hon hävdar bl.a. att de yngre eleverna är mer beroende av en miljö som tillåter sinnligt och kroppsligt utforskande som väcker deras nyfikenhet. De äldre anser hon tolkar byggnaden på ett med symboliskt plan. Gemensamma är att miljön har en betydelse för elevernas allmänna utveckling och identitetsskapande och för deras lärande och gemenskapande.

7.2.3 Skapandet av deltagarstrukturer

Hundeide(2003) talar om den struktur som formar regler för vad som är lämpligt att säga och sätt att bete sig på, som formas gemensamt av de som befinner sig i rummet, s.k. deltagarstruktur. Genom mina observationer har jag sett att läraren har stor makt vad det gäller regler för beteendemönster i rummet. I de klasser där läraren har ett tillåtande klimat, anser jag, att det skapas strukturer där eleverna inte har svårt för eller tvekar att interagera med varandra. Medan där lärarna styr vad som är lämpligt att uttrycka har svårigheter att uttrycka sig spontant. Kanske kan det bero på en oförmåga att tolka eller rädsla för vad som är lämpligt att säga inför gruppen. Hundeide (2003) använder även sig av begreppet *definitionsföreträde* (s. 150) där det syftas på vem i rummet som bestämmer, vad som är rätt och fel. Det kan röra sig om kläder, frisyrer eller sätt att röra sig på och hälsa på varandra som avgör. Något som ofta bestäms kan av en liten grupp eller enstaka person i rummet. Wright (2000) skriver om lärarens ansvar att skapa en bra deltagarstruktur där alla vågar och får tillfälle att uttrycka sig.

Läraren har makten, befinner sig i en nyckelposition då det gäller att skapa pedagogiska möten (Wright 2000:203)

Den som har definitionsföreträde är även den som bestämmer vilka som får delta eller inte i den gruppgemenskap som skapas. Något jag anser idrottsläraren bör vara uppmärksam på för att förhindra att någon elev hamnar utanför.

7.2.4 Inkludering och exkludering

Jag har sett elever som befinner sig utanför samlingar medvetet eller omedvetet. Elever som visar gester eller tecken som signalerar godkännande eller utestängande signaler mot andra. Något som kan bero på många olika faktorer och kan vara svåra för läraren att upptäcka. Jag upplevde något gemensamt för de elever som inte blir accepterade av klassen ofta står och observerar resten av gruppen. Orsakerna kan vara många, att de är blyga, inte vågar ta för sig, eller har svårt att acceptera eller förstå de koder som styr de regler för beteendemönster som gäller i den här lokalen. Jag tror också det kan bero på motoriska problem eller attityd till material som gör att de hellre låter bli att agera än att misslyckas inför gruppen.

7.2.5 Vikten av reflektion

En lösning med att tolka koder kan vara den reflektion som sker i de gemensamma samlingarna vid vissa lektionstillfällen. Ett ypperligt tillfälle, enligt mig, att låta alla komma till tals och synas i en annars ganska tuff miljö. I samlingen sker utbyte av viktiga erfarenheter som kanske leder till att fler elever blir en del av gruppen. De tillfällen då läraren tog sig tid och samlade eleverna för ett reflekterande samtal upplevde jag flera positiva upplevelser hos eleverna. Dels kom eleverna ner i puls och fick tid att vila, samtidigt som det gavs tillfälle att diskutera det man hade gjort under lektionen. Wright (2000) beskriver vikten av reflektion, där erfarenheten bli till utgångspunkt för reflektion:

Erfarenheten representerar den pågående transaktionen mellan människan och omgivningen. (Wright 2000:43)

7.2.6 Sammanfattning

Vi är alla utrustade med olika erfarenheter som skall samsas i ett gemensamt rum och utföra gemensamma övningar. Oavsett storlek på lokal och materiell standard upplever jag att eleverna anpassar sig till det fysiska rummets utformning. Storleken kan leda till olika möjligheter för interaktion. Materiella för och nackdelar överväger oftast varandra. Lärarens roll som en styrande och hjälpare hand, kan bli en avgörande faktor för de elever som befinner sig i riskzonen att hamna utanför gruppen. Avslutningsvis vill jag betona vikten av att vi läraren ser och försöker uppmärksamma de mönster av koder som skapas i rummet för att förhindra att elever blir utanför.

7.3 Relevans för idrottsläraren

På Statens Folkhälsoinstituts hemsida kan man läsa om relevansen av skolverkets mål i idrott och hälsa:

Myndigheten betonar också vikten av att elever inte exkluderas från undervisningen samt att lärandet skapar ett varaktigt intresse hos eleverna och ökar sannolikheten för fysisk aktivitet i framtiden. (Statens folkhälsoinstitut 2010-01-29)

Vad man än får med sig från sin utbildning till lärare i ämnet idrott och hälsa inser man snart att yrket innehåller så mycket mer än praktiska färdigheter. Vikten av att se hela elevens be-

hov och utveckling. Jag tycker att idrottsämnet och dess lokaler har många förutsättningar för elever att träna sig i och utveckla sociala färdigheter. Det finns ingen lokal likt idrottshallen där eleverna kan röra sig fritt, uttrycka sig med hela kroppen och tränar sin samarbetsförmåga genom olika övningar.

Min undersökning har fastställt olika beteendemönster orsakade av dem som befinner sig i salen eller av salens materiella utformning. Mönster som kan vara till hjälp för idrottslärare att upptäcka negativa beteenden och förhindra att elever exkluderas i idrottsundervisningen. Det behövs mer forskning i ämnet, fler observationer och en gemensam debatt inom lärarkåren för att upptäcka fler mönster men även för att bekräfta dem jag undersökt.

7.4 Fortsatt forskning

Forskningen kring idrottsrummet och dess påverkan på elever är bara i sin startgrop. Bara genom de verktyg jag använt mig av kring begreppet intersubjektivitet upplever jag att det finns stora områden inom forskningen kring idrottsämnet som går att utveckla. Dels kring idrottshallen och dess miljö. Formandet av olika sociala koder i idrottsrummet. Materialets påverkan på eleverna. Lärares roll och ansvar för idrottslokalens utformning mm. Listan kan göras lång. I tidskriften Pedagogiska magasinet (2011) skriver Saangeeta Bagga-Gupta, professor i pedagogik vid Örebro universitet en artikel om hur vi avgränsar grupper och hur det påverkar vår syn på identitet och tillhörighet. Hon beskriver bl.a. hur hon upplever dagens skola och dess hantering av integrering och segregering i klassrummet.

I praktiken tillämpar vi inkludering av några, integrering av andra och segregering av vissa. (Bagga-Gupta 2011:52)

Något som är kopplat till det jag tagit upp i min undersökning och som mycket väl går att koppla till idrottsundervisningen. En annan artikel jag stötte på under mitt arbete med forskningen var en intressant artikel i tidningen Idrottsläraren (2011: nr.4) Under rubriken *annorlunda salar sökes*, skriver Åsa Liljekvist, doktorand vid GIH i Stockholm. Hon efterlyser idrottssalar med annorlunda utformning, runda, kvadratiska, salar utan linjer eller helt oinredda rum. En intressant vinkling kopplat till det jag genomfört. Kanske kan vi i framtiden utveckla rum med annat utseende än de vi har i dag, som formar andra egenskaper hos våra elever än de vi har i dag?

Referenser

- Aasebø, Turid Skarre & Melhuus, E. Cathrine. (2007). *Rum för barn - rum för kunskap: kropp, kön, vänskap och medier som pedagogiska utmaningar*. (1. uppl.) Stockholm: Liber.
- Bagga-Gupta, Sangeeta (2011). "Att organisera en skola har visat sig nog så komplicerat" *Pedagogiskt magasin*, 4, 52-57.
- Björklid, P. (2005). *Lärande och fysisk miljö: en kunskapsöversikt om samspelet mellan lärande och fysisk miljö i förskola och skola*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling.
- Cold, Birgit, Kolstad, Arnulf & Larssæther, Stig. (1998). *Aesthetics, well-being and health - abstracts on theoretical and empirical research within environmental aesthetics*. Norsk Form.
- Denscombe, Martyn (2010). *The good research guide [Elektronisk resurs]: for small-scale social research projects*. (4th ed.) Maidenhead: Open University Press.
- Dystre, Olga. (red.) (2003). *Dialog, samspel och lärande*. Lund: Studentlitteratur.
- Esaiasson, Peter m.fl. (2003). *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad* Stockholm. Nordstedts. Ca 150 sidor i urval.
- Hundeide, Karsten (2003). "Det intersubjektiva rummet" i Olga Dysthe (red.), *Dialog, samspel och lärande* (s 143-146). Lund: Studentlitteratur.
- Imsen, Gunn (2000). *Elevens värld: introduktion till pedagogisk psykologi*. (3., [uppdaterade och utvidgade] uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Liljekvist, Åsa (2011). "Annorlunda salar sökes". *Idrottsläraren*, 4, 19.
- Lotte Rienecker, Peter Stray Jørgensen (2008). *Att skriva en bra uppsats*. Stockholm. Liber. 416 sidor.
- Sandahl, Björn (2005). *Ett ämne för alla: normer och praktik i grundskolans idrottsundervisning 1962-2002*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet, Stockholm.
- Stukát, Staffan (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur. 208 s.
- Säljö, Roger (2000). *Lärande i praktiken: ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Prisma.
- Vaage, Sveinung (2003). "Perspektivtagning, rekonstruktion av erfarenhet och kreativa läroprocesser" i Olga Dysthe (red.), *Dialog, samspel och lärande* (s 119-141). Lund: Studentlitteratur.
- Wright, Moira von (2000). *Vad eller vem?: en pedagogisk rekonstruktion av G. H. Meads teori om människors intersubjektivitet*, Daidalos, Diss. Stockholm: Univ. Göteborg.

Internetbaserade referenser:

Nationella utvärderingen av skolan NU-03 (2005)

www.skolverket.se/publikationer?id=1369) Hämtad 2011-12-03

Kursplan i Idrott och Hälsa www.skolverket.se, Hämtad 2011-11-10

Statens folkhälsoinstitut <http://www.fhi.se> Hämtad 2011-11-25

Vetenskapsrådet <http://www.vr.se/> Hämtad 2012-01-19

Bilaga. 1 sal A

Bilaga. 2 sal B

